

СТАНОВИЩЕ

за конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 3.2. Психология, обявен от Нов български университет от **проф. д-р Христо П. Тодоров**, департамент „Философия и социология“ в НБУ

Конкурсът за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 3.2. Психология е обявен от Нов български университет в бр. 87 на „Държавен вестник“ от 17 октомври 2023 г. Единствен кандидат по този конкурс е **доц. д-р Елена Петрова Андонова**, щатен преподавател в департамент „Когнитивна наука и психология“ в НБУ. Представените от кандидатката за участие в конкурса документи дават основание да се направи констатацията, че доц. Елена Андонова покрива минималните национални изисквания и отговаря на всички други изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на Наредбата за развитие на академичния състав на НБУ за заемане на академичната длъжност „професор“.

Кандидатката е придобила образователната и научна степен „доктор“ през 1999 г. в University of Wales College of Cardiff (утвърдена от ВАК през 2005 г.) с дисертационен труд на тема *Стратегии на евфемизация на "смърт"*.

Елена Андонова е представила за участие в конкурса *хабилитационен труд* – монографията „Ранно езиково развитие. Граматика“, София: Издателство на НБУ. ISBN - 978-619-233-205-1 (236 страници) – и още 30 други публикации. От тях една студия и десет статии са публикувани в реферирани и индексирани издания. Останалите деветнадесет статии са публикувани в перереферирани издания.

В съдържателно отношение монографичният труд „Ранно езиково развитие. Граматика“ е тясно свързан с друга книга на Елена Андонова „Ранно езиково развитие. Лексика“, София: Издателство на НБУ. ISBN 978-619-233-194-8 (222 страници). Двете книги са в областта на психолингвистиката и се занимават с едни от най-важните въпроси на най-ранното развитие на децата – въпросите, свързани с усвояването на езика по отношение на лексиката и съответно на граматиката.

Изследванията на Елена Андонова са реализирани в теоретичната рамка на изследователския подход към усвояването на езика, основан на употребата. Този теоретичен подход е представен в хабилитационния труд на Елена Андонова наред с други подходи в главата „Теоретични подходи към усвояването на езика“. В

следващата глава, озаглавена „Изследователска методология“, са представени преобладаващите методи на изследване в съвременната психолингвистика на ранното езиково развитие. Тези две глави отразяват актуалното състояние на научното знание в това изследователско поле. Особен акцент в главата за изследователската методология се поставя върху въпросниците MBCDI (MacArthur Bates Communicative Development Inventories) и ВЕРБА (Въпросници за езиково развитие – българска адаптация). MBCDI представлява разработен от Елизабет Макартър изследователски инструмент. Той намира широко приложение в САЩ и в десетки други страни и има множество адаптации към различни езици. ВЕРБА представлява българска адаптация на MBCDI, създадена през 2012 година от Елена Андонова. Авторката представя в детайли съдържанието на този инструмент по отношение на граматиката. Въз основа на събрани през последните десет години данни за необичайно голяма за българската изследователска практика извадка от няколкостотин деца, усвояващи български език, Елена Андонова проследява и анализира развитието на граматиката при децата на възраст от 16 до 30 месеца – периодът на активно усвояване на езика. Нейният анализ позволява да се установи типичното за усвояването на български език развитие на езиковите умения. Вижда се ясно кога например в общия случай децата се научават да използват окончанията на думите в зависимост от род, число и време и да съчетават думите в изрази. Особен интерес представляват следващите анализи на авторката, в които тя изследва въздействието на социални и демографски фактори върху езиковото развитие на децата. С помощта на статистически методи са изследвани зависимости на езиковото развитие на децата от техния пол, социално-икономическия и образователния статус на родителите. Авторката установява, че зависимостта на граматичното развитие на децата от подобни фактори е по-слаба отколкото зависимостта на лексикалното им развитие от тях. Независимо от тази разлика обаче, както се показва в главата „За неотделимостта на граматиката от лексиката“, на базата на своите изследвания авторката обосновава тезата за съществуването на неразривна взаимна зависимост между лексикалното и граматичното развитие на децата в ранна възраст. Тази теза се получава като краен резултат от споменатите по-горе две монографични изследвания на Елена Андонова върху ранното езиково развитие – за лексиката и за граматиката. Освен двете монографии Елена Андонова има и седем други публикации върху ранното езиково развитие. Това показва, че за нея като учен изследванията в тази област в продължение на дълъг период от време са били и очевидно си остават от първостепенно значение.

Освен в областта на ранното езиково развитие Елена Андонова има значими приноси и в една друга сфера на детското развитие. Заедно с малка изследователска група в НБУ тя разработва инструменти за изследване на академичната мотивация на български ученици от 5 до 12 клас. Тези инструменти намират добро приложение в педагогическата практика. Значима практическа стойност има също така и едно нейно проучване на нуждите на българските семейства с деца с аутизъм. Изследването позволява да се намерят пътища за подпомагане на такива семейства и за по-добра интеграция на такива деца.

Друга област, в която Елена Андонова има изследователски постижения, е областта на пространственото познание и комуникация. Тези постижения се състоят в разработването на експериментални постановки и анализи на данни за изследване на общуване между диалогични партньори относно пространствената локализация на обекти и относно описания на маршрути. Тези изследователски средства позволяват да се разбере по-добре влиянието на изказите, които използват диалогичните партньори, при своята цялостна ориентация в пространството.

Внимание заслужават и изследванията на Елена Андонова върху взаимодействието между граматичния род на думата в български език и пола на изследваното лице. Тези изследвания са ценни не само поради това, че за разлика от редица други езикови системи в българския език съществува граматичен род, но и поради особения индивидуален опит на мъжете и на жените – носители на българския език. Този опит се отразява в честотата на използване и възприемане на езикови изрази с информация за граматичния род.

От прегледа на публикациите на кандидатката и от списъка на коректно изброените нейни научни приноси личи, че Елена Андонова е активен изследовател със значими постижения. Тази констатация се подкрепя и от списъка с 16 научноизследователски и образователни проекти, получили финансиране от национални и чуждестранни източници, в които тя е участвала. Големият брой международни проекти, както и публикациите на Елена Андонова в престижни международни специализирани издания свидетелстват, че тя е отлично интегрирана в международната научна общност.

Елена Андонова има дълга и успешна кариера на университетски преподавател. За дълги периоди от време тя е преподавала в СУ „Св. Климент Охридски“, Нов български университет и Университетът Бремен. Най-дълго време (от 1995 до 2004 и от 2011 до сега) тя е преподавала в НБУ. Тя има съществен принос за създаването и

реализацията на бакалавърските програми „Психология“ и „Психология на английски език“ и на магистърските програми „Когнитивна наука“, „Психология на развитието“ и „Технологии в писмения и устния превод“ в НБУ. Средната оценка на Елена Андонова от студентските анкети за последните 10 семестъра до 2022 г. е много добър (4.36). Тя успешно въвежда студенти в изследователската работа и през последните пет години има съвместни публикации с 5 студенти от бакалавърски и магистърски програми на НБУ. Също през последните 5 години е била научен ръководител на 10 бакалавърски и магистърски тези. Елена Андонова е била също така научен ръководител на двама успешно защитили докторанти.

Елена Андонова е изпълнявала различни административни функции в НБУ. Тя е била директор на магистърската програма по когнитивна наука и на магистърските програми на департамент „Когнитивна наука и психология“. Била е ръководител на департамент „Когнитивна наука и психология“, а сега е ръководител на Изследователския център по когнитивна наука.

Познавам Елена Андонова от студентските години в СУ „Св. Климент Охридски“. По-късно бяхме колеги в Националната гимназия за древни езици и култури. От 2003 г. сме колеги в НБУ. В моите очи Елена Андонова е интелигентна, трудолюбива и отговорна личност. Тя се откроява със своята добросъвестност, работоспособност и добронамереност.

Нямам съвместни публикации с кандидатката и не съм в конфликт на интереси.

Заклучение: Цялостната досегашна изследователска, преподавателска експертна и обществена дейност на **доц. д-р Елена Петрова Андонова** е убедителна защита на нейната кандидатура за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 3.2. Психология в Нов български университет. Като член на Научното жури аз напълно убедено гласувам ЗА нейния избор.

Подпис:

проф. д-р Христо П. Тодоров

София, 11 февруари 2024 г.